

Kara ograniczenia wolności

w polskim prawie
karnym

Radostław Giętkowski

Oficyna

a Wolters Kluwer business

monografie

**Kara ograniczenia
wolności
w polskim prawie
karnym**

Radostław Giętkowski

Prawo jest na naszej stronie!

www.profinfo.pl
www.wolterskluwer.pl

- codzienna aktualizacja
- pełna oferta
- zapowiedzi wydawnicze
- rabat na zamówienia zbiorcze
do negocjacji
- uproszczony sposób zakupu e-mailem:
zamowienia.internet@wolterskluwer.pl

Kara ograniczenia wolności

w polskim prawie karnym

Radostław Giętkowski

Oficyna

a Wolters Kluwer business

monografie

Redakcja:
Izabela Ratusińska

Wydawca:
Marcin Skrabka

Skład, łamanie:
Zakład Usługowy ZINEL s.c.

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2007

ISBN: 978-83-7526-076-2

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Redakcja Wydawnictw Książkowych i Czasopism Prawniczych
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. (022) 535 80 00

Redakcja Książek
31-156 Kraków, ul. Zacisze 7
tel. (012) 630 46 00
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
Księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Druk i oprawa: Drukarnia Wydawnictw Naukowych sp. z o.o., ul. Żwirki 2, 90-450 Łódź

Spis treści

Wykaz skrótów	9
Podziękowanie	11
Wprowadzenie	13
Rozdział 1	
Kara ograniczenia wolności w aspekcie historycznym i prawnomiędzynarodowym	15
1.1. Geneza kary ograniczenia wolności.....	15
1.2. Regulacja kary ograniczenia wolności w kodeksie karnym z 1969 r.....	20
1.3. Zmiany w zakresie kary ograniczenia wolności wprowadzone przez kodeks karny z 1997 r.....	21
1.4. Kara ograniczenia wolności w statystykach sądowych	25
1.5. Kara ograniczenia wolności a normy prawa międzynarodowego publicznego	32
Rozdział 2	
Usytuowanie kary ograniczenia wolności w systemie polskiego prawa karnego	41
2.1. Kara ograniczenia wolności a inne środki reakcji karnej.....	41
2.1.1. Kara ograniczenia wolności a inne kary	41
2.1.2. Kara ograniczenia wolności a środki probacyjne	48
2.2. Cele kary ograniczenia wolności	53
2.3. Podstawy prawne orzekania kary ograniczenia wolności.....	59
2.4. Zbieg podstaw orzekania kary ograniczenia wolności i innych środków reakcji karnej.....	61
2.4.1. Możliwe wypadki zbiegu podstaw.....	61
2.4.2. Przesłanki orzekania kary ograniczenia wolności.....	62
• Przesłanki pozytywne	62
• Przesłanki negatywne	66

Rozdział 3

Treść kary ograniczenia wolności	69
3.1. Granice wymiaru kary ograniczenia wolności	69
3.2. Zakazy i obowiązki składające się na karę ograniczenia wolności	70
3.2.1. Uwagi ogólne.....	70
3.2.2. Zakaz zmiany miejsca stałego pobytu.....	72
3.2.3. Obowiązek wykonywania pracy wskazanej przez sąd.....	78
• Kwestia wyboru formy obowiązku pracy	78
• Nieodpłatna, kontrolowana praca na cele społeczne	85
• Potrącenia z wynagrodzenia za pracę	106
3.2.4. Obowiązek udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary	117
3.3. Środki orzekane fakultatywnie wraz z karą ograniczenia wolności...	120
3.3.1. Dozór nad skazanym	120
3.3.2. Obowiązki o charakterze probacyjnym	123
• Uwagi ogólne	123
• Obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego	128
• Zobowiązanie do wykonywania obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby	130
• Obowiązek powstrzymywania się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających.....	132
• Obowiązek naprawienia szkody	133
• Świadczenie pieniężne	137

Rozdział 4

Warunkowe zawieszenie wykonania kary ograniczenia wolności	139
---	------------

Rozdział 5

Problematyka kary łącznej przy skazaniu na karę ograniczenia wolności	149
--	------------

Rozdział 6

Podstawowe zagadnienia związane z wykonywaniem kary ograniczenia wolności	162
--	------------

Rozdział 7

Szczególne odmiany kary ograniczenia wolności	177
7.1. Kara ograniczenia wolności orzekana w stosunku do żołnierzy	177
7.2. Kara ograniczenia wolności orzekana na podstawie kodeksu karnego skarbowego	180
7.3. Kara ograniczenia wolności orzekana na podstawie kodeksu wykroczeń.....	183

Rozdział 8

Wnioski <i>de lege ferenda</i>	185
Bibliografia	191

Wykaz skrótów

Akty prawne

- k.c. — kodeks cywilny
- k.k. — kodeks karny
- k.k.s. — kodeks karny skarbowy
- k.k.w. — kodeks karny wykonawczy
- k.p. — kodeks pracy
- k.p.c. — kodeks postępowania cywilnego
- k.p.k. — kodeks postępowania karnego
- k.w. — kodeks wykroczeń

Czasopisma i publikatory

- ActaUNC — Acta Universitatis Nicolae Copernici
- ActaUWr. — Acta Universitatis Wratislaviensis
- Dz. U. — Dziennik Ustaw
- Gd.St.Praw. — Gdańskie Studia Prawnicze
- Gaz. Prawn. — Gazeta Prawnicza
- GP — Gazeta Prawna
- GS — Gazeta Sądowa
- GSiP — Gazeta Sądowa i Penitencyjarna
- Jur. — Jurysta
- KSP — Krakowskie Studia Prawnicze
- KZS — Krakowskie Zeszyty Sądowe
- NP — Nowe Prawo
- Orz. Prok. i Pr. — Orzecznictwo SN (wkładka do Prok. i Pr.)
- OSA — Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych

OSNCP — Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna oraz Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNKW — Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Izba Wojskowa
OSPİKA — Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
Pał. — Palestra
PiP — Państwo i Prawo
PiZS — Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PiŻ — Prawo i Życie
PPK — Problemy Prawa Karnego
Prob. Praw. — Problemy Praworządności
Prok. i Pr. — Prokuratura i Prawo
Prz. PK — Przegląd Prawa Karnego
Prz. Pen. — Przegląd Penitencjarny
Prz. Pol. — Przegląd Polityjny
PS — Przegląd Sądowy
PWS — Problemy Wymiaru Sprawiedliwości
RPEiS — Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
Rzeczposp. — Rzeczpospolita
SKKiP — Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne
SP — Studia Prawnicze
St.Iur. — Studia Iuridica
WPP — Wojskowy Przegląd Prawniczy
Zesz. Probl.-Anal. — Zeszyty Problemowo-Analityczne
ZN — Zeszyty Naukowe
ZN IBPS — Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
ZW — Zagadnienia Wykroczeń

Inne

k.o.w. — kara ograniczenia wolności
SA — Sąd Apelacyjny
SN — Sąd Najwyższy
UW — Uniwersytet Warszawski

Podziękowania

Monografia ta jest uaktualnioną i zmodyfikowaną wersją rozprawy doktorskiej obronionej przeze mnie w 2005 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego.

Dziękuję przede wszystkim mojemu promotorowi, Panu dr. hab. Jarosławowi Warylewskiemu, prof. UG, za kierowanie moją pracą, wszelkie udzielone mi zalecenia i wskazówki oraz poświęcony mi czas.

Dziękuję również moim recenzentom, Panu prof. Janowi Grajewskiemu i Panu dr. hab. Jarosławowi Majewskiemu, prof. UKSW, za wnikliwe i głębokie przeanalizowanie mojej pracy i za wynikające stąd cenne uwagi, które pozwoliły mi jeszcze szerzej spojrzeć na poruszaną przeze mnie problematykę, szczególnie od strony praktyki sądowej i całego systemu prawa, nie tylko prawa karnego materialnego.

Radosław Giętkowski

Wprowadzenie

Głównym przedmiotem niniejszej pracy jest regulacja kary ograniczenia wolności (k.o.w.) zawarta w art. 34–36 k.k. Przesądza to o materialnoprawnym charakterze zamierzonych rozważań. Wspomniane artykuły k.k. pozwalają bowiem na w miarę dokładne określenie treści k.o.w., które to zagadnienie niewątpliwie jest domeną prawa karnego materialnego. Treść omawianej kary doprecyzowują jednak przepisy prawa karnego wykonawczego. Stąd konieczne będzie odwoływanie się w tej kwestii także do niektórych przepisów kodeksu karnego wykonawczego i wydanych na jego podstawie rozporządzeń. W niczym nie zmieni to wszakże materialnoprawnego ujęcia tematu. Ujęcia tego nie zmieni też ogólne omówienie w odrębnym rozdziale zagadnień związanych ściśle z wykonywaniem k.o.w. Nacisk zostanie bowiem położony na te instytucje, które mają wpływ na dolegliwość kary.

Materialnoprawna problematyka k.o.w. nie wyczerpuje się oczywiście w zagadnieniu treści tej kary. Stąd omówione zostaną również podstawy prawne orzekania k.o.w., cele tej kary oraz instytucje: warunkowego zawieszenia wykonania k.o.w. i kary łącznej przy skazaniu na tę karę. Określone zostanie także miejsce k.o.w. w systemie polskich środków reakcji karnej. W celu stworzenia ogólnego obrazu tej kary oraz podstaw do formułowania zaleceń co do jej orzekania zostanie też w niezbędnym zakresie przedstawiona jej geneza, przemiany i podstawowe dane statystyczne dotyczące odnoszącej się do niej praktyki sądowej.

Mimo że niniejsza praca zostanie niemal w całości poświęcona materialnoprawnej analizie k.o.w. uregulowanej przez art. 34–36 k.k., od razu na początku trzeba zaznaczyć, że istnieje także k.o.w. orzekana w stosunku do żołnierzy, k.o.w. orzekana na podstawie k.k.s. i orzekana na podstawie k.w. Te trzy wymienione kary ograniczenia wolności określane są w pracy jako szczególne odmiany k.o.w. Autor zdaje sobie sprawę z możliwych teoretycznych wątpliwości, czy są to odmiany tej samej kary, czy też kary orzekane

na podstawie k.k.s. i k.w. są rodzajowo odmienne. O przedstawionym ujęciu zdecydował jednak fakt jednolitego traktowania przez k.k.w. wszystkich kar ograniczenia wolności, bez względu na podstawy prawne ich orzekania.

Podstawowe różnice między szczególnymi odmianami k.o.w. a k.o.w., o której mowa w art. 34–36 k.k., zostaną zasygnalizowane w przedostatnim rozdziale. W pozostałych rozdziałach, ilekroć będzie mowa o k.o.w., należy mieć na uwadze wyłącznie podstawowy typ tej kary, ujęty we wspomnianych artykułach k.k., chyba że co innego wyraźnie będzie wynikać z treści.

W ostatnim rozdziale pracy zostaną natomiast przedstawione odpowiednie wnioski *de lege ferenda*, odnoszące się przede wszystkim do materialnoprawnej regulacji k.o.w.

Opracowanie uwzględnia stan prawny na dzień 31 grudnia 2006 r., a w odniesieniu do k.k. również zmiany wchodzące w życie w dniu 12 marca 2007 r. (Dz. U. z 2006 r. Nr 226, poz. 1648).

Rozdział 1

Kara ograniczenia wolności w aspekcie historycznym i prawnomiędzynarodowym

1.1. Geneza kary ograniczenia wolności

W polskiej literaturze prawniczej genezę k.o.w. wiąże się przede wszystkim z przejętą z ustawodawstwa radzieckiego karą pracy poprawczej¹. Część przedstawicieli doktryny k.o.w. wywodzi jednak od złagodzonych reżimów wykonania kary pozbawienia wolności². Spotkać można też i taki pogląd, że k.o.w. pochodzi jednocześnie od kary pracy poprawczej i od kary aresztu domowego, którą przewidywały m.in. k.k. wojskowy z 1932 r. i k.k. WP z 1944 r.³

Ostatni pogląd wymaga pewnego uściślenia, a mianowicie, że wyraźny wpływ konstrukcji kary aresztu domowego widoczny jest wyłącznie w uregulowaniach szczególnej odmiany k.o.w., jaką jest ta kara orzekana

¹ Z. Sienkiewicz, *Od kary pracy poprawczej do kary ograniczenia wolności*, ActaUWt. Prawo 1972, nr 36, s. 74; I. Andrejew, *Polskie prawo karne w zarysie*, wyd. 9, Warszawa 1989, s. 278; J. Bafia, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1989, s. 236 (autor nie wypowiada się co prawda wprost na temat rodowodu k.o.w., jednak rozważania na temat tej kary rozpoczyna od ogólnego omówienia kary pracy poprawczej); K. Buchała, *Prawo karne materialne*, wyd. 2, Warszawa 1989, s. 483; A. Marek, *Komentarz do kodeksu karnego. Część ogólna*, Warszawa 1999, s. 102; J. Szumski (w:) M. Kalitowski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, T. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Gdańsk 1999, s. 22; J. Wojciechowska (w:) E. Bieńkowska, B. Kunicka-Michalska, G. Rejman, J. Wojciechowska, *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 854; J. Zagórski, *Orzekanie i wykonywanie kary ograniczenia wolności oraz pracy społecznie użytecznej w Polsce w świetle analizy przepisów i wyników badań*, Warszawa 2003, s. 44–45; J. Warylewski, *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2004, s. 359.

² M. Rudnik, *Penitencjarne aspekty kary ograniczenia wolności*, KSP 1972, s. 115; J. Śliwowski, *Kara ograniczenia wolności. Studium penalistyczne*, Warszawa 1973, s. 27–28; A. Tobis, *Kara ograniczenia wolności za przestępstwa przeciwko rodzinie*, Warszawa 1987, s. 28–29.

³ J. Śliwowski, *Kara ograniczenia wolności...*, s. 10–13; C. Łukaszewicz, B. Nizieński, W. Wychowski, *Orzekanie i wykonywanie kary ograniczenia wolności*, Warszawa 1980, s. 12; A. Grześkowiak (w:) *Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki*, red. A. Marek, Warszawa 1986, s. 118.